

УДК 331.452.338.432

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОНАННЯ РОБІТ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Рудницький Борис Олександрович к.с.н., доцент

Спірін Анатолій Володимирович к.т.н., доцент

Туровська Валентина Борисівна аспірант

Вінницький національний аграрний університет

Rudnytsky B.

Spirin A.

Turovskaya V.

Vinnitsia National Agrarian University

Анотація: в Україні рівень смертності від виробничих травм і профзахворювань порівняно з розвиненими країнами світу залишається одним із найвищих і, особливо, це відчутно в сільськогосподарській галузі. Тому профілактика виробничого травматизму в агропромисловому комплексі - одне з пріоритетних завдань, які стоять перед службами охорони праці різних рівнів.

Здійснення такої політики визначається на підставі непорушних принципів:

- збереження життя та здоров'я людини під час трудової діяльності;

- створення передумов для інвестиційної привабливості країни, поліпшення бізнес – клімату та спрощення здійснення господарської діяльності.

Успішність реалізації такого напрямку політики залежить від співпраці з місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування. Адже управління охороною праці на регіональному рівні це поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів, здійснення управління з урахуванням особливостей адміністративно – територіальних одиниць, його виробничих потужностей та соціального становища громадян.

Враховуючи вищезазначене, керівники підприємств АПК на виконання вимог Закону «Про охорону праці» з метою недопущення випадків травмування працівників повинні забезпечити ефективне функціонування на підприємствах системи управління охороною праці. Особливу увагу слід приділити питанням та інструктування працівників з охорони праці; контролю за технічним станом машин та механізмів; проведенню передрейсових медоглядів трактористів – машиністів та водіїв; здійсненню контролю за додержанням працівників трудової та виробничої дисципліни.

Здійснення цих заходів сприятиме покращенню стану охорони праці на підприємствах та запобіганню травматизму працівників.

Ключові слова: безпека праці, травматизм, нормативна база, система управління, ризик, моніторинг, професійність, ефективність.

Вступ

Запобігання нещасним випадкам – це об'ємний систематичний процес. Він має досить тривалий період, а позитивний результат його проявляється з плином часу. Підтвердженням цього є, хоч і незначна, але стійка тенденція зниження виробничого травматизму на сільськогосподарських підприємствах протягом десяти останніх років[8,11].

В сучасний період централізована форма господарювання змінилась на ринкову модель економічних відносин, при цьому змінилась роль і функція основних суб'єктів підприємницької діяльності: держава, роботодавець і працівники. Цей процес стосується охорони праці, яка є складовою будь – якого виробництва, а також і систему управління нею.

Таким чином, утворились три центри управління охороною праці: держави, роботодавця, і працівників підприємства. Але лише комплексне управління цими складовими може забезпечити підвищення ефективності у сфері охорони праці [4,7]. Тому належно налагоджена система управління охороною праці (СУОП) є визначальною в досягненні безпеки праці. Адже тільки вона виконує завдання і функції, які забезпечують здорові, безпечні, високопродуктивні умови праці, запобігає травматизму та профзахворюванням, а також додержання прав працівників, гарантованих законодавством.

Основні функції СУОП полягають в прогнозуванні, плануванні, контролі фінансування робіт, організації, координації, обліку показників стану умов і безпеки праці, їх аналізу та оцінці [3].

Визначальними завданнями управління охороною праці є: навчання безпечним методам праці; забезпечення безпеки технологічних процесів; нормалізація санітарної гігієни умов праці; забезпечення засобами індивідуального та колективного захисту; організація лікувально – профілактичного та санітарно – побутового обслуговування; забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку; профвідбір; удосконалення нормативної бази підприємства з охорони праці.

Метою управління охороною праці є забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці ця мета досягається виконанням відповідних функцій управління, тобто комплексом взаємопов'язаних впливових дій, що здійснюється суб'єктом управління цілеспрямовано на об'єкт управління [1].

Об'єктом управління в системі управління праці є діяльність функціональних служб і структурних підрозділів, конкретних керівників та інженерно – технічних робітників підприємств з метою забезпечення безпечних, нешкідливих та сприятливих умов праці на робочих місцях, виробничих підрозділах, і на підприємстві в цілому [3].

Результати дослідження

Аналіз матеріалів перевірок сільськогосподарських підприємств показує, що на переважній більшості з них практично відсутня система управління охороною праці [2].

Найбільш поширені порушення вимог безпеки в господарствах АПК – це відсутність дозволів на виконання робіт та експлуатацію машин і механізмів підвищеної небезпеки, не проведення медоглядів працівників, в тому числі обов'язкових передрейсових медоглядів трактористів – машиністів та водіїв. Нерідко до роботи допускаються працівники без засобів індивідуального захисту і ті, які не пройшли навчання з питань охорони праці. При аналізі виробничого травматизму в останні 10 років зафіксовано щорічно у всіх галузях народного господарства кількість травмованих в середньому складає біля 20 тис. осіб, з них смертельний майже кожен 20 – й випадок. В сільському господарстві на 10 нещасних випадків один призводить до летального наслідку. Це найгірший показник стану травматизму по всіх галузях, як по загальній кількості травмованих, так і в перерахунку на 1000 працюючих.

Ризик отримати виробничу травму, або професійне захворювання в аграрному секторі України в декілька разів вищий, ніж у європейських країнах, де один смертельний випадок припадає на 800 – 1200 травмованих.

Більшість нещасних випадків трапляються через незадовільну організацію виконання робіт – 15...16 %; порушення трудової і виробничої дисципліни – 11...12%; порушення

технологічного процесу – 10 %; недоліки в навчанні безпечним методам праці – 8...9 % та з інших причин [2].

Іншими словами, виробничий травматизм є наслідком недоліків і упущень у роботі керівників підприємств та фахівців із охорони праці або спеціалістів які виконують ці обов'язки.

Серед підгалузей сільського господарства найбільш травмонебезпечними є рослинництво і тваринництво. Як показує моніторинг виробничого травматизму, саме під час виконання робіт у рослинництві сталося 55% смертельних нещасних випадків серед механізаторів, 58% - серед працівників допоміжних професій, майже 20% з водіями від загальної кількості таких випадків у сільськогосподарському виробництві[2,9].

Велика кількість професійних ризиків в АПК пояснюється достатньо високим рівнем розвитком розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні, коли активне застосування високоенергетичної техніки і технологій, хімічних і біологічних речовин призводить до того, що всі сфери життєдіяльності працівників сільського господарства перебувають в зоні ризику.

За умов сучасного аграрного виробництва – складної системи, яка є доволі небезпечною, а у технологічному процесі бере участь людина з її емоційною, фізіологічною і психологічною слабкістю, завжди існує ризик нещасного випадку.

Тому професійний ризик смертельного травматизму на виробничих процесах у сільському господарстві стабільно залишається на досить високому рівні – у межах $1,1 \times 10^{-4} \dots 1,4 \times 10^{-4}$. Такий рівень смертельного ризику перевищує не лише задовільний ($\leq 5 \times 10^{-5}$), але й допустимий ($\leq 10^{-4}$) рівні, які встановлено у країнах з розвинутою ринковою економікою. Проблема зниження професійного ризику в сільському господарстві є надзвичайно складною, і нині способу її радикального вирішення ще не знайдено [11].

Система управління охороною праці повинна базуватись на сучасних інформаційних технологіях, а впроваджувати їх у практику виробничих відносин мають працівники, в яких сформовано працезахоронний світогляд, на що необхідно спрямувати зусилля аграрних закладів освіти. Це дасть змогу підвищити безпеку праці сільськогосподарських працівників через своєчасне виявлення ситуацій, пов'язаних з ризиками, а також впровадити ефективну систему щодо запобігання їх проявів та мінімізації наслідків.

Важливими для сільськогосподарського виробництва є завдання по розробці засад соціально – гігієнічного моніторингу умов праці та стану здоров'я працівників АПК, які за умовами праці, (а також завдяки специфіки виконання робіт і недостатній кількості та низькій якості засобів колективного та індивідуального захисту) є, найменш захищеними у державі. Статистика профзахворювань за останні роки свідчить: із загальної кількості працівників, які щорічно набувають статусу професійно хворих (близько 5-6 тис. осіб), тільки приблизно 0,5% є працівниками сільськогосподарського виробництва [5]. Тобто лише одному – двом працівникам сільського господарства на рік вдається підтвердити статус професійно хворого. Ці цифри не можна визнати такими, що об'єктивно характеризують здоров'я сільських працівників з огляду на перелік шкідливих та небезпечних чинників виробничого довкілля у сільському господарстві.

Профілактика професійних захворювань у сільськогосподарській галузі неможлива без розгортання системи сільської медичної допомоги для раннього виявлення професійних захворювань цієї категорії працівників [6]. Тому без налагодження ефективної інформаційної

політики у межах галузевої управлінської вертикалі всебічно аналізувати стан охорони праці, виявляти характерні причини виробничого травматизму та професійних хвороб, оперативно доносити до керівників аграрних підприємств (та осіб що відповідають за стан охорони праці на місцях) рішення та застереження неможливо. Така інформаційна працезахоронна політика можлива на базі єдиної комп'ютеризованої системи відстеження потенційних небезпек на виробничих процесах у галузі.

Підвищення ефективності працезахоронної роботи в агропромисловому виробництві потребує вирішення ряду організаційних завдань. Однією з основних причин високого рівня виробничого травматизму в галузі є недостатня навченість працівників з питань охорони праці через неякісне (формальне) проведення інструктажів та інших видів навчання з охорони праці. Поза увагою залишаються рівень подання навчального матеріалу та ступінь оновленості галузевих нормативно – правових актів з охорони праці

Відсутність належного контролю за станом охорони праці на підприємствах, а також недостатній контроль з боку обласних і районних держадміністрацій призвели до порушення цілісності структури системи управління охороною праці.

Однак є сподівання, що заходи, які здійснюються на державному рівні, поліпшать ситуацію в АПК. Перед усім, - створення Державної інспекції сільського господарства України, яка бере участь у розробленні галузевих програм і оперативних заходів з питань охорони праці, пожежної безпеки і безпеки дорожнього руху в галузях агропромислового виробництва. Вона являється центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів через Міністерство аграрної політики та продовольства України, при цьому забезпечуючи реалізацію державної політики у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі [9].

Утворені територіальні органи Держсільгоспінспекції будуть являтися важливим елементом служби управління охороною праці в галузі.

Проблема поліпшення стану охорони праці в державі на законодавчому рівні знаходить дієву підтримку Верховної Ради. На засіданні Комітету з питань соціальної політики та праці було прийнято та схвалено загальнодержавну соціальну Програму поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014 – 2018 рр.

Високий рівень виробничого травматизму в агропромисловому комплексі у профільному міністерстві пояснюють у тому числі й послабленням впливу на агропідприємства з боку всіх органів державного управління – від міністерства до районних управлінь агропромислового розвитку. За ініціативи Держгірпромнагляду шляхи виходу з цієї ситуації було розглянуто на підсумковому засіданні колегії Мінагрополітики, де прийнято рішення про розробку галузевої Програми щодо поліпшення стану безпеки праці на 2014 – 2018 рр [10]. Разом з багатьма заходами щодо поліпшення стану охорони праці в ній передбачено забезпечити взаємодію підрозділів Держсільгоспінспекції з територіальними управліннями Держгірпромнагляду по проведенню перевірок сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств під час польових робіт, а також провести укомплектування служб охорони праці кваліфікованими спеціалістами.

Питання створення безпечних умов праці не можна розглядати окремо від формування планів соціально – економічного розвитку регіону. Такого висновку дійшли в теруправлінні Держгірпромнагляду у Вінницькій області та розпочали вибудовувати

співпрацю з місцевою владою. Елементи цієї співпраці були запроваджені ще в 2006 році, згідно обласної програми поліпшення стану безпеки.

Про її ефективність свідчить те, що уже в останні роки виробничий травматизм на Вінниччині знизився на 40.

Першим кроком стало створення ініціативної групи, до складу якої входили представники облдержадміністрації, Федерації профспілок області,

Головного управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації, обласного управління виконавчої дирекції соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, представники райдержадміністрацій та роботодавці.

Розроблені ініціативною групою заходи по покращенню стану охорони праці були затверджені сесією обласної ради, де прийнято відповідне рішення та затверджено Програму поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

Без перебільшення можна стверджувати що стратегічний напрямок по поліпшенню стану охорони праці - це координована цілеспрямована спільна робота всіх зацікавлених сторін: державного нагляду, профспілкових організацій, місцевих органів виконавчої влади, роботодавців і всіх працівників підприємств.

Висновки

Беручи до уваги аналіз стану охорони праці в агропромисловому комплексі та численні публікації щодо висвітлення заходів і засобів, що зменшують травматизм, удосконалюють методи боротьби з цим негативним явищем, можна визначити пріоритетні напрямки працезахоронної роботи[2,6,8,10]:

- однією з основних причин високого рівня виробничого травматизму і профзахворюваності в агропромисловій галузі є недостатня навченість працівників з питань охорони праці через неякісне (формальне) проведення інструктажів та інших видів навчань;
- необхідно розширити співпрацю служб охорони праці різних рівнів з Держсільгоспінспекцією та соціальними партнерами з питань профілактики виробничого травматизму та профзахворювань;
- систематично аналізувати інформаційні дані, сформовані шляхом системного дослідження статистичних даних показників, що дають повне і глибоке уявлення про стан травматизму, обставини та причини його виникнення, найбільш травмонебезпечні професії працівників, їх вік, стаж роботи, рівень профпідготовки та інші показники.

Література

1. Агеев Е.Я. *Основи охорони праці*. – Львів: Новий світ, 2009. – с. 20- 34; 53-56.
2. Войналович О.П. *Моніторинг виробничого травматизму у рослинництві. Охорона праці, 2006, №9*. – с. 36 – 37.
3. Гандзюк М.П., Желібо Е.П., Халімовський М.О. *Основи охорони праці*. – Київ: Каравела, 2008. – с. 34 – 41.
4. Жидецький В.Ц. *Основи охорони праці*. – Львів: Афіша, 2002. – с. 40 -52; 86 – 89.
5. Еришова М.А., Белашиова І.Г. *Професійна захворюваність в сільському господарстві України// Гігієна труда. – Вип. 31. – 2000.- с.32 – 39*
6. Єсипенко А. *Розроблення переліку профілактичних заходів щодо поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. На допомогу спеціалісту з охорони праці, №4, 2012. – с.36 – 40.*
7. Купчик М.П., Гандзюк М.П. *Основи охорони праці*. – Київ: Основа, 2000.- с.29-38.

8. Ткачов В. Безпека праці на підприємствах АПК. Охорона праці, №3, 2009. – с.23.
9. Тягай М. Шляхи удосконалення СУОП в АПК. Охорона праці, №2, 2012. – с. 14- 15.
10. Хохотова О. Діяльність Держспромгінрагляду у 2012 році та пріоритети на 2013 рік. Охорона праці. №1, 2013. – с. 6-9.
11. Статистична звітність по виробничому травматизму в Україні за 2000 – 2012рр.// Охорона праці, №№ 2,7 2000 – 2012 рр.

References

1. Agejev E.Ja. Osnovi ochoroni prazti. – Lviv: Novijisvit, 2009. – s. 20- 34; 53-56.
2. Vojinalovich O.P. Monitoring virobничого travmatizmu uroslnitzvi. Ochorona prazti, 2006, №9. – s. 36 – 37.
3. Gandsjuk M.P., Gelibo E.P., Halimovskij M.O. Osnovi ochoroni prazti. – Kijiv: Karavella, 2008. – s. 34 – 41.
4. Gidetzki V.Z. Osnovi ochoroni prazti. – Lviv: Afischa, 2002. –s. 40 -52; 86 – 89.
5. Jerschova M.A., Belaschova I.G. Profesionalnaja zaboлеваemost v selskom hosjajistve Ukrajinii// Gigienatruda. – Vip. 31. – 2000.- s.32 – 39
6. Jesipenko A. Rozroblenja pereliku profilaktichnih zachodiv stchodo polipschenja stanu bezpeki, gigijeni prazti ta virobничого seredovitscha. Na dopomogu spetzialistu z ochoroniprazti, №4, 2012. – s.36 – 40.
7. Kupchik M.P., Gandzjuk M.P. Osnovi ochoroni prazti. – Kijiv: Osnova, 2000.- s.29-38.
8. Tkachov V. Bezpeka prazti na pidpriemstvach APK. Ochorona prazti, №3, 2009. – s.23.
9. Tjagji M. Schljachi udoskonalemnja SUOP v APK. Ochorona prazti, №2, 2012. – S. 14- 15.
10. Chochotova O. Dijalnist Derghirpromnagljaduu 2012 rotzita prioretina 2013 rik. Ochorona prazti. №1, 2013. – s. 6-9.
11. Statistichna zvitnisti po virobничому travmatizmu v Ukrajiniza 2000 – 2012rr.// Ochorona prazti, №№ 2,7 2000 – 2012 rr.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ И ПРОФИЛАКТИЧЕСКИХ МЕРОПРИЯТИЙ ДЛЯ БЕЗОПАСНОГО ВЫПОЛНЕНИЯ РАБОТ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Аннотация: в Украине уровень смертности от производственных травм и профзаболеваний по сравнению с развитыми странами мира остается одним из самых высоких и особенно это ощутимо в сельскохозяйственной отрасли. Поэтому профилактика производственного травматизма в агропромышленном комплексе - одна из приоритетных задач, стоящих перед службами охраны труда различных уровней.

Осуществление такой политики определяется на основании незыблемых принципов:

- Сохранение жизни и здоровья человека во время трудовой деятельности;
- Создание предпосылок для инвестиционной привлекательности страны, улучшение бизнес - климата и упрощения осуществления хозяйственной деятельности.

Успешность реализации такого направления политики зависит от сотрудничества с местными органами власти и органами местного самоуправления. Ведь управление охраной труда на региональном уровне это сочетание общегосударственных и местных интересов, осуществления управления с учетом особенностей административно - территориальных единиц, его производственных мощностей и социального положения граждан. Учитывая вышесказанное, руководители предприятий АПК на выполнение требований Закона «Об охране труда» с целью недопущения случаев травмы ния работников должны обеспечить эффективное функционирование на предприятиях системы управления охраной труда. Особое внимание следует уделить вопросам и инструктирование работников по охране труда; контроля за техническим состоянием машин и механизмов; проведению предрейсовых медосмотров трактористов - машинистов и водителей; осуществлению контроля за соблюдением работников трудовой и производственной дисциплины.

Осуществление этих мероприятий будет способствовать улучшению состояния охраны труда на предприятиях и предотвращению травматизма работников.

Ключевые слова: безопасность труда, травматизм, нормативная база, система управления, риск, мониторинг, профессионализм, эффективность.

ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS AND PREVENTIVE MEASURES FOR SAFE OPERATION IN AGRICULTURAL PRODUCTION

Summari: in Ukraine, the mortality rate of work accidents and occupational diseases as compared to developed countries remains one of the highest and especially feel that in the agricultural sector . Therefore, prevention of occupational injuries in agriculture - one of the top priorities facing the public service work at different levels.

Implementation of this policy is defined based on immutable principles:

- The preservation of life and health at work;
- Creating conditions for investment climate , polyp shennya business - climate and facilitate economic activities .

The success of this policy depends directly on the cooperation of local authorities and local governments. For health and safety management at the regional level is a combination of national and local interests, manage allowing for the administrative - territorial units , its production capacity and social standing.

Given the above, managers agriculture to meet the requirements of the Law " OnLabour Protection " to prevent the occurrence of injury -ing workers to ensure efficient functioning of the business of safety management . Particular attention should be paid to issues and coaching staff on health and safety , monitoring the technical condition of machinery; predreysovogo conducting medical examinations tractor drivers - drivers and drivers ; monitoring the compliance of workers labor and production discipline .

Implementation of these measures will contribute to the improvement of labor protection in enterprises and workers to prevent injuries .

Keywords: safety, injuries, regulatory framework, governance, risk monitoring, professionalism, efficiency.